

ФІНАНСОВА СИСТЕМА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

27–28 вересня 2005 р. проходила Міжнародна науково-практична конференція "Тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України", організована кафедрою фінансів, грошового обігу та кредиту Київського національного університету імені Тараса Шевченка і присвячена формуванню концепції ефективного фінансово-кредитного механізму забезпечення стабілізації соціально-економічного зростання в Україні. У її роботі взяли участь провідні вчені, державні діячі та працівники фінансово-кредитних установ України, Російської Федерації, Азербайджану та Німеччини. Заявки на участь у конференції надійшли від 145 науковців, викладачів ВНЗ, керівників підприємств та фінансових установ.

Учасники конференції на пленарному та секційних засіданнях вели обговорення за такими напрямками: теоретико-методологічні засади функціонування фінансової системи; фінансова політика та її вплив на структурну перебудову та соціально-економічне зростання; проблеми та перспективи розвитку фінансового ринку; вплив грошово-кредитної політики на соціально-економічне зростання; фінансова та кредитна система України в умовах світової глобалізації.

З привітанням учасникам конференції виступив декан економічного факультету Київського національного університету, професор, доктор економічних наук, заслужений діяч науки і техніки України **В. Д. Базилевич**. Він зазначив, що пошук ефективної соціально-економічної політики вимагає наукових підходів, гармонізації економічних інтересів і необхідності врахування, що наша економіка стає більш соціально орієнтованою, оскільки зростає значення інтелектуальної складової і духовного компонента. Саме в Київському національному університеті є можливість поєднувати теоретико-методологічні підходи з практикою, що дозволяє щорічно на економічному факультеті проводити 7–9 міжнародних конференцій, де відбувається обмін думками, представлення різних точок зору, генерація ідей провідних учених, державних діячів та фахівців.

В. Д. Базилевич привернув увагу присутніх до проблем розвитку фінансової науки, оскільки фінансова система завжди відображала ті суперечності, які були притаманні певному етапу розвитку економічних процесів у державі. Доповідач наголосив, що специфічні особливості сучасної економіки, тенденції розвитку світової фінансової системи потребують формування теоретико-методологічних засад усвідомлення соціально-економічних явищ і процесів, коригування і розроблення сучасних освітніх програм для підготовки спеціалістів нового покоління.

Концептуальним засадам та суперечностям реалізації фінансової політики держави присвячено доповідь завідувача кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту Київського національного університету, професора, доктора економічних наук **І. О. Лютого**. Доповідач констатував, що ефективність фінансової політики залежить від переосмислення її концептуальних засад, подолання тих стереотипів, які визначали стратегію і тактику реалізації цілей, а також підходи щодо ролі та місця держави в ринковій економіці.

У сучасних умовах держава намагається використати механізм дії об'єктивних законів ринку, реалізуючи свою соціально-економічну і фінансову політику. Проте в реалії процес здійснення державної політики, як правило, супроводжується необхідністю впровадження тактичних цілей, які не тільки не враховують дію законів ринку, але й суперечать їм. У цій ситуації механізм реалізації фінансової політики держави призводить до загострення суперечності між суб'єктивізмом урядової політики і об'єктивністю функціонування ринкового механізму.

І. О. Лютий головну увагу приділив особливостям реалізації фінансової політики як складової соціально-економічної політики держави. Він зазначив: якщо соціально-економічна політика держави має відносно популістський характер і спрямована на реалізацію тактичних цілей Уряду, то фінансова політика більше підпорядкована дії об'єктивних законів ринку і, відповідно, збігається з цілями соціально-економічної політики на довгострокових періодах; якщо реалізація соціально-економічної політики відбувається за рахунок прийняття законодавчо-адміністративних рішень, то реалізація фінансової політики визначає застосування економічних методів та інструментів; цілі соціально-економічної політики визначаються терміном функціонування певного уряду, а цілі фінансової політики більшою мірою залежать від загальноекономічної ситуації, кон'юнктури ринку та тенденцій економічного розвитку як на національному, так і на світовому рівнях.

Доповідач зазначив, що концептуально новим є підхід щодо залежності ефективності фінансової політики насамперед від реалізації економічних інтересів тих суб'єктів фінансової діяльності, на яких вона спрямована. Тому головними стратегічними цілями фінансової політики держави мають стати: забезпечення фінансової стабільності; визначення стабільних і зрозумілих умов функціонування і взаємовідносин між окремими суб'єктами ринку, включаючи державу; створення вільного конкурентного середовища з рівними правами і законодавчо визначеними "правилами гри" для всіх його суб'єктів; фінансове забезпечення умов і створення сприятливого інвестиційного клімату.

І. О. Лютий наголосив на тому, що в Україні відбувся перехід від адміністративно-планової системи господарювання, управління, розподілу і використання фінансових ресурсів до системи адміністративного капіталізму, яка використовує державні інститути для реалізації інтересів окремих урядових чиновників, що мають доступ до фінансових ресурсів держави. Така ситуація не має нічого спільного з формуванням ринкових відносин і функціонуванням ринкового механізму. Змінити таку ситуацію в Україні можна лише за умови заміни акцентів фінансової політики на пріоритетність реалізації інтересів суб'єктів господарської діяльності. Даний підхід має становити концептуальну основу ідеології фінансової політики в Україні.

Доповідач детально висвітлив фінансову політику інноваційного розвитку, яка є комплексом організаційно-правових і економічних заходів держави, спрямованих на забезпечення реалізації інтересів суб'єктів інноваційної діяльності та стимулювання інноваційних процесів у країні, а також підкреслив роль ринкового механізму в забезпеченні інноваційного розвитку суспільного виробництва, розкрив перспективи реалізації інноваційних проєктів.

Завідувач відділення фінансово-кредитної та податкової політики Інституту аграрної економіки УААН, професор, доктор економічних наук, академік УААН, заслужений діяч науки і техніки України **М. Я. Дем'яненко** приділив увагу галузевим особливостям кредитних відносин у ринкових умовах. Він зауважив, що, оскільки в аграрному секторі мають місце специфічність обороту капіталу, ризиковість одержання позитивного результату, низька норма прибутку, то зберігається кризова ситуація щодо його кредитування. Застосування директивного способу, який передбачає здешевлення кредитів у результаті компенсації за рахунок державного бюджету, не є ринково виправданим. З урахуванням тенденцій вступу України до СОТ відкрита підтримка аграрного сектора лімітуватиметься. Тому доцільно застосовувати системний підхід до вирішення проблем кредитування і особливу увагу приділити саме кредитному забезпеченню, створенню спеціалізованих аграрних банків, можливостям переходу від одноканальності кредитування через банки до багатоканальності, зокрема шляхом формування страхових фондів.

Особливості впливу регіональної політики на стабілізацію соціально-економічного зростання та розвиток фінансової системи України розкрив у своїй доповіді заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України, професор, доктор економічних наук, заслужений діяч науки і техніки України **З. С. Варналій**. Він зазначив, що при дослідженні економіки на мікро- та мак-

порівнях, як правило, недостатньо уваги приділяється мезорівню, який охоплює галузевий та регіональний рівні. Фінансова система включає загальнодержавні, місцеві фінанси, фінанси підприємницьких структур та домогосподарств.

Виступаючи зауважив, що до наявних перешкод соціально-економічному розвитку України можна віднести: незавершений процес формування ринкового середовища, недостатнє інституційно-правове забезпечення ринкових реформ, переважно екстенсивний характер економічного розвитку, високий рівень тінізації та корупції, не досить чітку стратегію розвитку і посилення диспропорцій на регіональному рівні. Для розвитку міжрегіонального економічного співробітництва необхідно розробити державну стратегію консолідації регіонів у економічній і фінансовій сфері в напрямі міжрегіонального співробітництва, упорядкування правових основ економічних взаємин "Центр–регіон", збереження економічного контролю держави над стратегічними об'єктами і природними ресурсами, а також поглиблювати виробничу кооперацію підприємств різних форм власності.

Муніципальним запозиченням як інструменту фінансового розвитку міст і регіонів присвятив свою доповідь президент Міжнародного інституту фінансів, професор, доктор економічних наук **В. І. Кравченко**. Він показав, що одним з напрямів подолання дотаційності місцевих бюджетів є здійснення муніципальних запозичень, які мають стати основним джерелом інвестиційних ресурсів для наповнення бюджетів розвитку. Зокрема, 17 міст України випустили разові облігаційні позики на суму 700 млн. грн. Спостерігається цікава тенденція – чим вищий рівень муніципальної заборгованості, тим вищий рівень соціально-економічного розвитку регіону, а тому доцільно особливу увагу приділити розвитку теорії комунального кредиту.

Значний інтерес викликала доповідь голови правління АКБ "Інтербанк", професора, кандидата економічних наук **А. С. Криклія**, в якій було розкрито вплив капіталізації банків на стабільність грошово-кредитного ринку в Україні. Він зазначив, що нині для вітчизняних банків особливо актуальними є проблеми збільшення капіталізації банків, отримання стабілізаційних кредитів, капіталізація дивідендів і прибутків банків, а також прихід іноземних банків. Загалом зберігаються жорсткі вимоги до вітчизняних інвесторів, зокрема, при збільшенні статутного фонду банку діють законодавчі обмеження щодо купівлі пакетів акцій банків понад 10%. Крім того, діють нерівні умови для різних банків, особливо щодо перспектив відкриття філій іноземних банків. Слід зауважити, що більшість країн запроваджує законодавчі обмеження для іноземних банків. Наприклад, Росія ввела мораторій на відкриття іноземних філій до 2008 р. Оскільки надприбутки іноземні банки трансформують у свої країни й податки також сплачуються у країнах походження філій цих банків, то треба зваженіше підійти до відкриття таких філій в Україні.

А. С. Криклій наголосив, що для підвищення ролі банків доцільно прийняти банківський кодекс України, спростити процедуру реєстрації банків, створити сприятливі умови для діяльності банківських об'єднань.

Регулювання фінансових ринків на шляху до європейської інтеграції висвітлила у своїй доповіді науковий співробітник кафедри економічної історії Тюбінського університету Ебергарда Карла (Німеччина) **М. В. Короленко**. Доповідач констатувала, що відбуваються взаємна відкритість національних фінансових ринків і, відповідно, зближення структур фінансових систем країн. Політика Європейського Союзу спрямована на формування єдиного ринку фінансових послуг, і оскільки поступово відбувається якісно новий розвиток відносин між ЄС та Україною, необхідно визначити стратегії розвитку національного фінансового ринку відповідно до вимог європейської спільноти.

Директор центру наукових досліджень НБУ, професор, доктор економічних наук **В. І. Міщенко** особливу увагу зосередив на проблемах координації грошово-кредитної та фінансової політики в Україні. Він зазначив, що доцільно створити умови, за яких вона виходила б із спільних макроекономічних цілей та спільного бачення шляхів їх досягнення. Це можна забезпечити двома шляхами: встановленням формальних чи неформальних зв'язків між центральним банком та урядом у процесі розроблення

цільових показників для грошово-кредитної і фінансової політики на короткостроковий період; закріпленням правил і принципів, які на тривалий проміжок часу визначають основні параметри грошово-кредитної та фінансової політики, що не суперечать одне одному. Виступаючи зауважив, що вибір шляху залежить від особливостей конкретної країни та рівня її розвитку. Для першого шляху характерним є створення різного типу комітетів чи інших формальних органів координації, існування чітких, нормативно закріплених, процедур узгодження програмних документів. Проте перспективнішим є другий шлях, який передбачає нормативне закріплення правил і принципів грошово-кредитної та фінансової політики на довгостроковий період.

Професор кафедри економічної теорії Київського національного університету **В. О. Мандибур** проаналізував організаційно-правові заходи подолання економічної злочинності та корупції шляхом відділення державних фінансів від приватних бізнес-структур від влади, а також доцільність розвитку державного сектора шляхом створення потужного державного банку та сприятливих умов для діяльності казенних підприємств.

Практична спрямованість роботи конференції забезпечувалася під час активного обговорення учасниками актуальних проблем розвитку фінансової системи за секціями. Перспективам розвитку кредитної кооперації та доцільності створення регіональних кооперативних банків в Україні присвятив свій виступ доктор економічних наук, професор кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту Київського національного університету **М. Й. Малік**. Професор **С. Я. Боринець** приділив увагу сучасному стану та тенденціям розвитку національних фінансових ринків в умовах глобалізації світової економіки, зауваживши, що ускладнення міждержавних економічних відносин, активізація формування автономних фінансових ринків потребують розробки нової доктрини діяльності міжнародних фінансових організацій у частині посилення регуляторних функцій. Перспективи розбудови національної фінансової та кредитної системи висвітлювали професор, доктор економічних наук **Г. Н. Климко**, доценти **Л. М. Демиденко**, **Н. І. Дучинська**, **Ю. Л. Субботович**, начальник відділу апеляцій по місцевих неподаткових платежах та адміністративних стягненнях Державної податкової адміністрації у Києві **О. О. Кривцов**.

На заключному засіданні було підбито підсумки і прийнято рекомендації, спрямовані на вдосконалення та розвиток фінансової системи України.

І. ЛЮТИЙ,
професор, доктор економічних наук,
Л. АЛЕКСЕЄНКО,
кандидат економічних наук.